

ИСТОРИЈА КРОЗ ЛИЧНУ ПРИЧУ

(Драган Лазаревић, Вујадин Радовановић, Раде Товладијац: *Саџ*, Пчелица, 2018)

Нама на Балкану је мука од историје. И то не зато што је богатија него другде (а јесте!), него зато што је сваки час ревидирамо и око њених значаја и домета се свађамо. Педесет година смо брисали претходну историју, као да је није било или макар да није вредна помена и поноса, е да бисмо потом обрисали тих педесет година да не остане ни помен на Мирка и Славка. Винстон Смит шљака код нас у три смене!

Како онда у таквом друштву направити стрип на историјску тему а не упасти у ревизионистичко лудило и не потпасти под патетични романтизам? Не огрешити се о историјске истине, али и не бити слуга званичне пропаганде?

Управо овако како Де Лазаре (Драган Лазаревић, 1964) исписује сценарио за награђивани (63. сајам књига у Београду – најбоље стрип издање за 2018!) и више него топло примљени стрип *Саџ* („Пчелица“, 2018).

Топло испричана прича, слична Милутиновој Данка Поповића (зато се један од ликова тако и зове!), само топлија, интимнија, доживљенија. Без идеолошких премиса и примеса. Без моралистичких порука и поука. Де Лазаре прича сторију која се у његовој породици преноси с колена на колено: о свом прадеди Радомиру, наиме. Пратимо у стрипу прадеду, кроз Голготу преко Албаније, сазнајемо из његових сећања да је код куће у Србији оставио недољубљену драгу и малецно дете. Стижемо са Радомиром на грчку обалу. Превози нас лађа француска до Африке и Туниса. Камионима нас транспортују у француску медицинску логор-болницу, те 1916. године. Неки локални клиња ту Радомиру у болничком кревету доноси домаћи слаткиш од брашна и меда (сазнајемо да се слаткиш зове – зелабиа). Радомир му заузврат поклања српску шајкачу. Стање се прадеди погоршава, налази се између живота и смрти. Привиђа му се његова Јулкица, док га медицинска сестра негује. У клињи са шајкачом види свог сина Драгана. Враћа нас својим сомнамбулним сећањима на сеоско имање. Видимо га како оре, коси, како ломи славски колач... Привиђењима ту није крај. У француском официру који му уручује дар – запакован сат, он види анђела. И тај анђео му поклања сат чије казаљке се трансформишу у војника са пушком. Надреалне сцене за надреално стање. Кад се на самрти дође свести, даје свом пријатељу Милутину сат и завешта га да обавезно преживи и однесе аманет Радомировој породици, да им пренесе оно што се подразумева – да их воли. Радомир се потом преставља, одлази на небо, вођен претходно виђеним анђелом (који фризуром подсећа на Радомировог праунака и сценаристу овог стрипа, али то је успутна и необавезна посвета цртача Вујадина Радовановића Вује) и води га у небеско коло анђела. Јули и Драгану се, затим, на прозору

у ноћи указује Радомиров дух и теши их да не плачу, прориче им да ће Драган имати пет синова и да ће им дом увек бити пун. Пребацујемо се у одсудну 1918. и пробијамо заједно са Милутином Солунски фронт, предвођени са небеса Гаврилом који убија аждају. Милутин доноси аманет већ поодраслом Драгану који води кућу и одржава дом. Магловитим скоком пребацујемо се у 1982. годину и присуствујемо породичном окупљању за Аранђеловдан. Испод иконе Гаврила виси сат. Наредне године Радомирови потомци одлазе у Тунис. Проналазе сина оног клиње са шајкачом који их води на гробље и приповеда о Радомировим последњим данима. Над морем се вију стихови песме „Тамо далеко“. Испод Гаврилове иконе, а изнад запаљене свеће и даље откуцава Радомиров сат.

Видех негде несувислу критику да је цртеж овог стрипа на нивоу сликовнице. Одважни критичар не капира да су цртеж и боја управо са таквом намером и рађени – да буду пријемчиви млађој публици, а из искуства школског библиотекара могу да посведочим да су овакви стрипови најомиљеније штиво школске популације, која све мање има воље да чита књиге и учи историју. Стога: школске библиотеке обавезно опскрбити овим стрипом! Не би ли нам што пре престало да буде мука од историје, али и да што више њих види како се може поштено, ненаметљиво и недогматски испричати историјска истина кроз личну и доживљену причу.